

ВОЈНА СТРАТЕГИЈА – ПОКУШАЈ ДЕФИНИСАЊА ПОЈМА

Хајрадин Радончић*

Универзитет одбране у Београду, Војна академија

У последњих педесет година вршени су различити покушаји дефинисања војних наука. Најчешће се говорило о ратоводству, полемистици, полемологији и ратној вештини. При томе њихове дисциплине су чиниле стратегија, оператика и тактика. У раду су приказана основна полазишта дефинисања стратегије познатих теоретичара.

Кључне речи: *стратегија, војна стратегија, теоретичари војне мисли*

Увод

Различити приступи појму стратегија могу се пратити у делима филозофа, социолога, политиколога, стратега, почевши од великана политичке мисли – Аристотела (Aristoteles), Платона (Platon), Хегела (G. W. Friedrich Hegel), Маркса (Karl Marx), Парсонса (Talcott Parsons), Истона (David Iston), Лича (Edmund Leach), Витфогела (Karl Wittfogel), те истакнутих социолога Клода Леви-Штроса (Klod Levi-Stros), Макса Глукмана (Max Gluckman), Леслија Вајта (Leslie White) до савремених политичких теоретичара – Виктора Тернера (Victor Turner) и Џенета Баџра (Janet Bajra), Клауса фон Бајмеа (Klaus von Baume), стратега – почевши од Сун Цу Вуа, Клаузевица, Сорокина, Едера (Erich Eder), преко домаћих аутора – Матије Бана, Димитрије Ђурића, Живојина Мишића, Душана Вишњића, Стеве Илића, економисте Радмиле Стојановић и тако даље.

Предмет рада јесте покушај да се дефинише појам „војна стратегија“ и да се одреди његов садржај на основу анализе приступа теоретичара са Запада, руских (совјетских) и домаћи теоретичара.

Семантичко значење појма „стратегија“

Са становишта науке, војна стратегија је вишезначан и вишекатегоријални појам. Бројни теоретичари који се разматрају у тексту имали су једностран приступ њеној суштини. Од најранијих првобитних људских заједница, па све до данас, стратегија је

* Пуковник доц. др Хајрадин Радончић.

третирана, зависно од хтења и нивоа спознаје, оних који су одлучивали о стању, облику и организацији конкретне људске заједнице. Може се поуздано тврдити да основни узроци ненаучном, непотпуном, и у већини случајева, нетачном приступу и дефинисању стратегије, и као категоријалног појма и делатности, леже првенствено у нивоима развоја наука одбране и њене праксе. Да би се, са научног и стручног становишта, пришло потпунијем, целисходнијем и прихватљивијем схватању и дефинисању појма стратегија, неопходно је поћи од његовог етимолошког значења.

Етимолошки, термин стратегија потиче из античког периода, од кованице две грчке речи *strategos autokrator*, што би у слободнијем преводу могло да значи „вештина војсковође“. (Војна енциклопедија, 1975) Како је истакао аустријски теоретичар Ерих Едер (Erich Eder), стратегија је сложена реч грчке речи која се састоји од корена *stratos* – „војска“ и *ago* – „водим“, што значи „војску водити“, и упутио на дубоко и скривено значење појма стратегија и под њим је подразумевао „вештину вођења војске“. (Едер 1998).

Такође, у лексиконима, енциклопедијама и речницима термин „стратегија“ има слично значење. У Лексикону страних речи и израза, термин „стратегија“ (грч. *strategia*) има тројако значење: „наука о вођењу војске“, „вештина ратовања“, и „књига о вештини ратовања“. (Вујаклија, 1988). Велики речник страних речи, указује на њено тројако значење: „ратна вештина“, „наука о вођењу рата“, и „одговарајућа практична делатност врховне команде“. (Кљајић, 1974).

Слично томе, у другој литератури приступ термину је двојаке природе. Тако, Војна енциклопедија наводи значење термина „стратегија“: „систем научних знања“ и „вештина“. У Малој енциклопедији Просвете наводи се двојако значење термина „стратегија“: „наука“ и „вештина“. (Мала енциклопедија Просвете, 1978). Речник српскохрватског књижевног језика наводи значење „стратегија“: „грана ратне вештине која се бави припремањем и вођењем рата у целини“ и „вештина вођења борбе у друштву, у политици“. (Речник српскохрватског књижевног језика, 1976).

У политичкој енциклопедији истакнуто је да се стратегија „... бави припремањем и вођењем рата у целини, појединих његових етапа и усклађивањем стратешких дејстава.“ (Политичка енциклопедија, оп. цит.).

У Велики лексикон страних речи и израза, друго издање, значење речи „Стратегија, стратегика (грч.), наука о вођењу војске, вештина ратовања; књига о вештини ратовања“. (Велики лексикон страних речи и израза друго издање 2007).

У Организационо-пословном лексикону се наводи реч „стратегија“, као: (1) скуп поступака за војне покрете великих ратних јединица од којих зависи успех у војном походу, и ратних метода чији је циљ добијање рата; (2) методика (у ширем плану) активности појединаца или групе која треба да обезбеди што рационалније остварење постављених циљева и (3) скуп правила, принципа и закона, који се користе у доношењу дугорочних управљачких акција у функцији система на који се односи“. (Куколеча, 1986).

У Речнику српског језика, реч „Стратегија, 1. грана ратне вештине која се бави припремом и вођењем рата у целини. 2. Фиг. Уопште вештина вођења борбе, супротстављања, деловања, наступања...“ (Речник српског језика, 2007).

Из напред наведеног може се поуздано тврдити да „војна стратегија“ као дефиниендум и дефиниенс, обухвата ширу област термина „војна стратегија“. Поред јасноће логичког поступка, због општости и апстракције термина „војна“ и тер-

мина „стратегија“ јављају се тешкоће у одређивању синтагме „војна стратегија“. У језичко-коренском свођењу, војна стратегија има облик „војна“ – рат и „стратегија“ – војска водим тј., „војна стратегија“ – војна војска водим или рат војска водим. Битан термин за цео комплекс јесте термин „војска“. Њиме се одвајају сви битни садржаји појма „војна стратегија“ од осталих термина који припадају речи „војна“ и категоријалној речи „стратегија“.

Појам „војна стратегија“ као општи појам не одређује се елементарној и симболичкој логици, зато што садржај једног појма „... чине мисаоне одредбе као мисаони одрази одредаба предмета“. (Ковач, 2003). У вези са појмом, дефинисање садржаја појма „стратегија“ праћено је утврђивањем предмета из кога се садржај појма „стратегија“ дедукује, то је да реч „стратегија“ значила првенствено елеменат ратне вештине, вођење рата и оружане борбе, употребу силе у целини ради остваривања политичких или економских циљева.

Може се закључити да је реч „стратегија“ од првобитног значења еволуирала, а данас представља систем знања, правила, принципа и закона, подразумевајући ту и оружану силу, са циљем да се стратегијски интереси одрже и заштите.

Дефинисање војне стратегије у бившем СССР-у

Анализирајући дела совјетских аутора запажају се ставови у делу „Војна стратегија“ које је настало под руководством В. Д. Соколовског. Аутори овог дела закључују: „Војна стратегија представља систем научних знања о закономерностима рата као оружане борбе у име одређених класних интереса. На основу проучавања ратних искустава, војно-политичке ситуације, економских и моралних могућности земље, нових средстава борбе и погледа вероватног противника противника, она истражује услове и карактер будућег рата, начина његове припреме и вођења, видове оружаних снага и основе њихове стратегијске употребе, а исто тако основе материјалног и техничког обезбеђења и руковођења ратом и оружаним снагама. Истовремено, то је област практичне делатности највећег војно-политичког руководства, врховне команде и виших команди, која се односи на вештину припреме земље за рат и вођење оружане борбе у конкретним историјским условима“. (Ковач, Форца 2000, цитирано, Соколовски).

Такође, аутори у наведеном делу закључују: „... У складу са политичким циљевима рата и задатка војне стратегије улази истраживање закономерности оружане борбе на основу теоретске анализе искуства из ратних дејстава стратегијских размера, узимајући у обзир садашње стање војног дела. Један од главних задатака стратегије јесте изучавање услова и карактера будућег рата и одређивање начина и форми његовог вођења. Полазећи од тога, стратегија мора одредити састав снага и средстава неопходних за постизање циљева који су пред њу постављени, на према томе, и општи правац развоја оружаних снага и њихове припреме за рат. У задатак стратегије, исто тако, спада разрада основа материјалног и техничког обезбеђења оружане борбе и руковођења оружаним снагама“. (исто, 1965).

Полазећи од задатака војне стратегије, аутори одређују питања која истражује теорија војне стратегије и наводе: „Закономерности оружане борбе у оквиру стра-

тегије; услови и карактер будућег рата; теоретске основе припреме земље и оружаних снага за рат и принципи рата; видови оружаних снага и основе њихове стратегијске употребе; начелне одредбе цивилне одбране; начела вођења оружане борбе; основи материјалног и техничког обезбеђења оружане борбе; основе руковођења оружаним снагама ратом у целини; стратегијски погледи вероватног непријатеља“. (исто, 1965).

Када је реч о појму и садржају војне стратегије слична су промишљања и других руских аутора.

Шапошњиков о војној стратегији каже: „Стратегија изучава основе припреме оружаних снага за рат и њихову мобилизацију, форме вођења рата и специфичности његовог планирања, основе одређивања главних стратегијских удара за сваки период рата, полазећи од политичког садржаја периода и конкретне стратегијске ситуације... Одређивање основног правца на коме доношење главног удара може дати најбрже и најбоље резултате – најглавнији је задатак стратегије“. (исто, 1965). Семјонов о војној стратегији каже: „Стратегија се бави проучавањем и вођењем рата као оружане борбе у целини“. (Ковач, Форца, 2000, цитирано, Семјонов, н. д.).

Као посебно питање руски аутори посебно анализирају однос војне стратегије, с једне, и политике, економије, морално-политичког фактора, ратне доктрине. Када је реч о односу стратегије и политике, водиља руских аутора јесте Љенинова мисао: „... Политика – то је ум, рат је, пак, само оружје, а не обрнуто. Према томе, остаје само да се војно становиште потчини политичком“. (Ковач, Форца, 2000, цитирано, Војна стратегија).

О узајамном односу војне стратегије и политике руски аутори истичу: „... Кад су отпочели војни покрети на мору и на копну, они се више не потчињавају жељама и плановима дипломатије, већ својим сопственим законима, који не могу бити нарушени, а да се не изложи опасности читава експедиција“. (Ковач, Форца 2000, цитирано, ова тврдња је преузета од Ф. Енгелса).

Када је у питању улога економије у стратегији, аутори наводе Марксову и Енгелсову мисао: „Победа силе се заснива на производњи оружја а производња оружја, са своје стране, на производњу уопште, према томе – на, 'економској снази' на 'стању привреде', на материјалним средствима којима сила располаже“. (исто). Затим закључују: „Но, од економских услова не зависи само рат уопште, већ и 'борбени метод армије', то јест начини и методи вођења рата, другим речима – стратегија“. (исто).

Однос стратегије и морално-политичког фактора аутори разматрају међусобну повезаност те узајамну заснованост стратегије и морално-политичког фактора, у његовом војном значењу, где подразумевају „... свеукупност моралних елемената који изражавају способност народа и оружаних снага да издрже сва искушења рата, ако то затреба, чак и максимално напрезања физичких и друштвених снага. То је истовремено способност државе да организује материјално и политичко обезбеђење за одржавање сопственог високог морала армије и народа“. (исто).

Такође, аутори о узајамном дејству морално-политичког фактора и стратегије кажу: „при изради стратегијских планова узимање у обзир морално-политичког стања народа, а према томе и морално-борбених квалитета јединица, постаје крајње неопходан услов њихове реалности“. (исто).

О односу стратегије и ратне доктрине код совјетских аутора је посебно питање где под ратном доктрином подразумевају: „... израз погледа усвојених у држави о питањима политичке оцене будућег рата, односно државе према рату, одређивања карактера будућег рата, припреме земље за рат у економском и моралном погледу, изградње и припреме оружаних снага, и исто тако и вођења рата. Према томе, под ратном доктрином треба сватити усвојени у држави систем научно образложених погледа о основним, коренитим питањима рата“. (исто).

О стратегији аутори закључују: „... Војна стратегија је потчињена ратној доктрини. У ратној доктрини се одређују опште, принципијелне поставке, док се у војној стратегији, полазећи од тих општих поставки разрађују и истражују конкретна питања у вези са карактером будућег рата, припремом земље за рат, организацијом оружаних снага и начином вођења рата“. (исто).

Док, у делу „О совјетској војној науци“ аутори о војној стратегији кажу: „Совјетска војна стратегија представља водећи део наше ратне вештине. Она се бави разрадом принципијелних поставки из области припреме земље и њених оружаних снага за рат, у вези са његовим карактером и циљевима, разрадом начина и облика оружане борбе у обиму рата и његових кампања, а такође дејствима појединих видова оружаних снага, партизанских начина и облика борбе. Стратегија у исто време представља вештину руковођења највећим ратним дејствима и ратом у целини“. (Ковач, Форца, 2000, цитирано, О совјетској војној науци).

Говорећи о циљевима и задацима стратегије и да исти проистичу из циљева и задатака државне политике, чије је оружје војна стратегија, аутори кажу: „Потребно је посебно истаћи да политика и стратегија нису подједнаке категорије. У односу на војну стратегију, политика има руководећи и одлучујућу улогу. Политика поставља задатке стратегији, а стратегија их извршава...“ (исто).

Даље, полазећи од циљева, карактера рата, аутори дела „О совјетској војној науци“ дефинишу задатке стратегије: „... изучавање оружаних снага евентуалних противника; помагање да се правилно одреди основни начин борбе, њени облици и општи замах; указивање на правце главних напора узимајући у обзир економске, моралне, војне и друге могућности; одређивање количине и квалитета неопходних средстава за постизање ратних циљева борбе, резерви свих врста, како материјално-техничких тако и живе силе; организација и припрема оружаних снага, ратишта и стратегијских праваца; разрада општих планова искоришћавања оружаних снага у рату, тј. општих стратегијских планова рата и његових кампања; планирање рата по етапама и друго“. (исто).

На крају дела аутори закључују: „У опште теоријском делу, који се може назвати опште-теоријским основама стратегије, истражује се – закони и принципи стратегије; теоријске основе разраде ратног плана; видови оружаних снага као стратегијске категорије, њихова својства примене у оружаном борби; начини и облици оружане борбе у стратегијском обиму; опште основе материјалног и техничког обезбеђења оружаних снага и опште основе управљања трупама у стратегијским размерама. У примењеном делу стратегија се бави разрадом конкретним питањима непосредне припреме и извођења ратних дејстава у стратегијском обиму, њиховог материјалног и техничког обезбеђења и конкретним питањима управљања стратегијским групацијама војске и оружаних снага у целини.“ (исто).

Даља анализа појма стратегија на Истоку после Другог светског рата класификација стратегије није добила посебно место. И ако у делу „Војна стратегија“ аутори, у дефиницији, наводе могућност класификације стратегије према видовима оружаних снага. Оно што задржава пажњу јесу ставови о војној доктрини и односу према војној стратегији. У овом периоду, анализирајући дела совјетски аутора запажа се приступ у делу „Историја ратне вештине“ које је настало под руководством Кирјана, објављена је 1986. године, где се посебан осврт даје војној стратегији где аутори закључују: „Војна стратегија обухвата – питања теорије и праксе изградње оружаних снага; њихове припреме за рат; планирање и извођење борбених дејстава; употребу оружаних снага у рату и руковођење и командовање.“ (Ковач, Форца, 2000, цитирано, Кирјен и други, 1986).

Такође, важно је напоменути да аутори констатују да је стратегија јединствена за све видове што овакав закључак одступа у односу на претходне ауторе где закључују: „... она се у својим ставовима руководи ставовима политике и ратне доктрине земље. Утицај политике на стратегију се при томе врши како преко ратне доктрине тако и непосредно. Политика пред стратегијом поставља задатке, а стратегија обезбеђује њихово извршење. Политичко руководство одређује опште политичке и стратегијске циљеве рата, као и задатке за припрему земље, ОС и неопходних средстава за његово вођење. Руководећи се овим ставовима, врши се разрада стратегијске замисли за вођење рата, уз уважавање реалних могућности економике и ОС...“ (исто).

Даље, анализирају одвојено теорију и праксу где кажу: „Теорија војне стратегије истражује – војно-технички карактер и закономерност будућег рата; разрађује захтеве за примену и уређење могућих војишта и ратишта земље за рат; правце изградње, опремања и припреме ОС и мере за обезбеђење њихове сталне борбене готовости; одређује начине вођења борбених дејстава, стратегијски развој и употребу ОС, руковођење и командовање ОС у току рата, изучава стратегијска гледања, економске и војне могућности вероватних противника“ (исто). И као објекат кажу: „Као објекти практичне делатности, стратегија се бави решавање питања повезаних са одређењем конкретних услова рата, стратегијских задатака ОС и неопходних снага и средстава за њихово извршење и спровођење мера за припрему ОС, уређење ратишта и војишта, припрема економике и становништва за рат. Бави се ратним планирањем и планирањем стратегијских операција, организовањем развоја ОС и руковођењем и командовањем при извођењу операција, као и изучавањем вероватног противника“ (исто).

Анализирајући дела совјетских аутора може се закључити да су аутори у највећем делу сагласни су да војна стратегија проучава: закономерности оружане борбе у оквиру стратегије; услове и карактер будућег рата; теоријске основе припреме земље и оружаних снага за рат и принципе рата; видове оружаних снага и основе њихове стратегијске употребе; начелне одредбе цивилне одбране; начела вођења оружане борбе; основе материјалног и техничког обезбеђења оружане борбе; основе руковођења оружаним снагама и ратом у целини; стратегијски погледи потенцијалног непријатеља. У коначном, се може констатовати једном реченицом, да војна стратегија проучава рат као тоталитет и све елементе војске која учествује у рату да би успешно спроводила политику којој је рат средство.

Дефинисање војне стратегије на западу

На Западу у дефинисању (војне) стратегије, најшире распрострањено и задржано одређење јесте оно које је дао Л. Харт у којем се каже да је: „Стратегија вештина употребе оружаних снага за постизање циљева које је поставила политика“. (Бофр, 1968). Ставови Л. Харта о стратегији познати су још од 30-тих године прошлог века. Своје ставове стално је допуњавао, а нарочито после Другог светског рата где налази упориште у суровим ратним догађајима.

У свом делу „Strategy“ Л. Харт каже да је: „Стратегија усклађивање и усмеравање свих ресурса нације или нација ради постизања политичког, самим тим и војног циља рата“. (Харт, 1967). Такође, у истом делу Л. Харт каже: „Када рат почне, војна стратегија је примена гранд стратегије на нижој, рецимо војној разини, а тактика – примена војне стратегије на најнижој, рецимо, војничкој разини“. (исто). Л. Харт појам војне стратегије допуњавао и дефинише на следећи начин: „Војна или чиста стратегија је вештина војсковођа, вештина расподеле војних ресурса ради постизања политичких циљева“, односно „примењивање високе стратегије у нижем степену“. (исто). Такође, Л. Харт, наводи да је војна стратегија, „вештина употребе оружаних снага за постизање циљева које је поставила политика“. (Бофр, 1968).

Е. М. Ерл, у свом делу истиче: „Стратегија се бави ратом, припремом за рат и вођењем рата. Према томе, стратегија је у данашњем свету вештина владања и искоришћавања свих средстава којима један народ или коалиција народа располаже у датом тренутку, подразумевајући ту и оружану силу, са циљем да се његови битни интереси одрже и заштите од непријатеља, могућег или вероватног. Највиши тип стратегије – називан понекад високом стратегијом – назива се онај тип који удружује политику и оружану силу једног народа тако да прибегавање рату постане излишна ствар или му се приступа са највећим изгледима на успех...“. (Ерл, 1952). Исто тако, Е. М. Ерл о стратегији, каже: „Стратегија се бави ратом, припремом за рат и вођењем рата. У ужем смислу, она је вештина војног командовања, планирања и управљања ратом. Она се разликује од тактике, вештине управљања војним снагама у току битке, исто онако као што се и оркестар разликује од појединих музичких инструмената.... Према томе, стратегија је у данашњем свету вештина владања и искоришћавања свих средстава којима један народ или коалиција народа располаже у датом тренутку, подразумевајући ту оружану силу, са циљем да се његови битни интереси одрже и заштите од непријатеља, могућег или вероватног. Највиши тип стратегије – назван понекад високом стратегијом – назива се онај тип који удружује политику и оружану силу једног народа тако да прибегавање рату постане излишна ствар или му се приступа са највећим изгледима на успех...“. (Ерл, 1952).

Како наводи, М. Витечелу, „војна стратегија је примена војних средстава ради подршке остваривања велике стратегије и формулисана је од стране политичког руководства“. (Whitehall M. D., 1996).

Рејмон Арон, развој стратегије сматра да је ишао од ужег ка ширем смислу употребе силе, где под стратегијом подразумева: „Акцију у случајевима где уистину поштована правила не искључују прибегавање оружаном сили“. (Арон, 1969).

Према Џ. Колинсу: „... војна стратегија се бави питањима физичког насиља или претње насиљем, и њоме се баве генерали...“. (Информативни билтен, 1985).

Као елемент стратегије државе, односно као једна од генералних стратегија, како истиче Бофр, „Војна стратегија само је једна од генералних стратегија и зависно од случаја, она игра некада главну улогу, а некада скромну помоћну улогу. ... вештину дијалектике снага или, тачније, вештину дијалектике воља уз употребу силе ради решавања њиховог сукоба“. (Бофр, 1968) Бофор у свом делу „Увод у стратегију“, стратегију дефинише као: „... вештина дијалектике снага или, тачније, вештина дијалектике воља уз употребу силе ради решавања његових сукоба“. (Ерл, 1952) За Бофра стратегија је начин (метод) мишљења који омогућава да се разврстају и распореде догађаји с обзиром на њену важност „хијерархију“, а затим одреди поступак за њихово решавање, ге каже: „Сваком стању ствари одговара једна одређена стратегија која је добра у једном, а лоша у другим условима“. (Бофр, 1968) „Стратегија је вештина дијалектике двају или више супротстављених воља да, користећи силу, реше свој сукоб“. (Бофр, 1968)

Даље, Бофр о подели стратегије каже: „Мада је стратегија једна по свом циљу и по свом методу, она се нужно дели на специјализоване стратегије које важе за посебне области сукоба. То је стога што она мора водити рачуна о материјалним средствима и што особине материјалних средстава, својствене свакој области сукоба, стварају систем последица који је другачији у свакој области: поморска стратегија била је, на пример, увек различита од копнене стратегије, итд...“. (Бофр, 1968) Бофр стратегију дели на тоталну и генералне стратегије, где тотална стратегија је потчињена влади а генерална је потчињена тоталној стратегији. При том, Бофр термин „тотална стратегија“ доводи у везу са тоталним „тотални рат“ а не са „термином велика стратегија“ или „национална стратегија“. По Бофру дужност тоталне стратегије је, да одређује појединачне задатке и комбинације различитих „генералних стратегија“ у политичком, економском, дипломатском и војном погледу где и саму класификацију чини. При чему у сваком од наведених постоји генерална стратегија чији је задатак да додељује задатке које се изводе у гранама делатности. Бофр, сматра да постоји генерална војна стратегије док остале генералне стратегије не постоје. Генералну војну стратегију Бофр, дели на копнену, поморску и ваздухопловну.

Када је реч о терминима у САД се уместо термина „тотална стратегија“ користи термин „национална стратегија“ а у последње време наилази се код појединих теоретичара на термин „велика стратегија“ (Grand Strategy).

Национална стратегија „спаја све чиниоце националне моћи у време мира, као би се остварили национални интереси и циљеви“. (Мирковић, 1996) Када је реч о националној стратегији у оквиру ње постоје политичка, економска, војна и друге стратегије. „Све се оне збирно сврставају у националну или велику стратегију (Grande Strategy) – у вештину и науку употребе (свих) извора националне моћи како би се постигли жељени нивои и типови контроле у односу на опасности које се јављају кроз претње силом или употребом силе, посредне притиске, дипломатска, саботажна или друга могућа средства, задовољавајући на тај начин националне интересе и циљеве САД“. (Ковач, Форца 2000, цитирано, Johan M. Collins, н. д.) Анализирајући садржај ове дефиниције може се извести закључак да је компатибилна са дефиницијом из војног речника САД, где се истиче: „Стратегија је вештина и наука употребе политичких; економских; психолошких и војних снага у миру и рату да би се обезбедила максимална подршка политици у циљу повећања вероватноће и добробити резултата победе и умањења шанси за пораз“. (Dictionary of United States army terms 1969)

Л. Егар у свом делу „Defense nationale“ текст под називом „Стратегија и њени извори“. (Информативни билтен, 1985) У том тексту аутор је покушао да да оговоре на питања: Шта је стратегија? Који су извори стратегијске теорије? У чему стратегијска теорија може користити практичару?

У одговору на прво питање, аутор сучељава ставове Клаузевича и Арона и констатује (апсолвира Арона) да су „два значајна вида стратегије које ваља подвући – праксу, примену вештине коју спроводе људи одговорни за вођење рата, политичари и војни шефови, тј. стратези и – теорију вештине – теорију обрађивану и непрекидно обогаћивану од стране теоретичара стратегије; та стратегијска теорија групише целину сазнања која се тичу вођења рата“. (исто).

Такође, Л. Егар покушавајући да „омеђи“ подручје стратегије горње и доње границе анализира ставове Сун Цуа, Макијавелија, Клаузевича и каже: „Међутим, тек након два светска рата... наметнуо се садашњи концепт „тоталне стратегије“, која се односи на све секторе људске делатности, погођене заиста потпуним сукобљавањем – дипломатски, економским, културним ... и војним. Област стратегије нема, дакле, горњу границу, која би била одређена; та граница зависи од обима делатности владе. Док се горња граница све до недавно померала, доња граница, обележена поделом између стратегије и тактике, је, напротив, већ дуго устаљена...“. (исто) Када разматра поделу (хијерархију) стратегије, аутор уважава ону коју је дао Бофр. У том смислу битне су неке дефиниције из те класификације које аутор даје. Под тоталном стратегијом он подразумева „вештину командовања коришћења средстава у различитим областима могућног дејства ради остваривања политичких намера“. (исто) Он подвлачи да се у дефиницији термин „вештина“ користи за означавање и теорије и праксе вештине, те закључује да се у теорији стратегији тај термин односи на стратегију врховне државне власти. (исто). У даљем тексту констатује се да се тотална стратегија дели на онолико општих стратегија колико има области у којима делује политичка власт: економија, дипломатија, култура, војске... (исто). У том смислу, „општа војна стратегија се тиче доприноса сваког саставног дела оружаних снага остваривању постављених циљева. Практични аспект опште војне стратегије изражава се кроз припрему: концепције употребе оружаних снага; устројства тих снага и њиховог усклађивања и организације командовања“. (исто) Под оперативном војном доктрином аутор подразумева: „... вештину употребе средстава оружаних снага ради постизања циља који одређује политичка власт. Та стратегија обухвата припремање и вођење војних дејстава на највишем нивоу (у Француској на нивоу Генералштаба)“. (исто)

Егара објашњава и термин „стратегијска доктрина“, полазећи од става да је доктрина скуп обавезних правила или упутстава које утврђује врховна власт ради примене одређене стратегије или тактике. Доктрина дакле може да дотиче све нивое, али се, бар на Западу, не односи на теорију. (исто) Исти аутор наводи следеће изворе стратегијске теорије: (1) историјски извор; (2) географски; (3) проспективу и (4) остале изворе подразумевајући општепознатост историјског извора и географије. Интересантан је однос према проспективи као извору стратегијске теорије. Егара о њему каже; „... перспектива, дисциплина која обрађује, са становишта – дејства, вероватноће будуће ситуације, полазећи од сагледавани узрока развоја“. (исто) У одређивању циљева и граница перспективе, он цитира Гастона Бержеа: „Проспектива не тежи томе да нам да средства којима бисмо укинули сваки ризик

нити да учини наше акције потпуно рационалним. Она се задовољава тиме што нас упућује на поступке онолико разумне колико је могуће. Живети значи увек играти на неку карту; отклонимо барем апсурдне изборе. Будимо свесни последица наших поступака и погледајмо колико су у складу са оним што се догађа у другим областима. Проспективни дух нипошто није дух универзалног и непогрешивог планирања. Он не предодређује, он осветљава..." (исто).

У остале изворе стратегије Егара убраја: све егзактне и хуманистичке науке и све гране, технике, оперативна истраживања... информатику... војно економске студије, а посебно полемологију, као науку о ратовању. (исто)

На основу изнетих ставова о стратегији на Западу, може се закључити да је појам стратегија еволуирао после Другог светског рата, првенствено у нормама практичне делатности, теоријског одређења и садржаја стратегије, али да није било битних промена у односу на поставке стратегије које су дали Харт, Бофр, Фош, Фулер и други, где закључују да војна или чиста стратегија је вештина војсковођа, вештина расподеле војних ресурса, вештина употребе оружаних снага, вештина дијалектике воља двеју супротстављених страна, науку о ратовању.

Дефинисање војне стратегије у домаћој литератури

Крајем XIX и почетком XX века Србија је доживела снажан напредак у свим области друштвеног живота, а највећи у просвети, привреди и војној организацији. Од земље заостале у техничком погледу, до пред балканске ратове Србија је израсла у средње развијену европску државу са солидним степеном индустријализације и техничке развијености. Упоредо са државом развијала се и српска војска, односно ратна вештина.

До пуног процвата српске војне мисли дошло је после српско-турских ратова. Разлози за то могу бити и нова сазнања о ратној вештини стечена у два рата, штампање књига за потребе Војне академије, која је формирана 1880. године, и покретање часописа *Ратник*, као листа за „војне науке, новости и књижевност“.

Посредством стране литературе српски официри су улагали велике напоре да у теоријском смислу не заостану за развијеним европским војскама. Почетком XIX века повремено је излазило из штампе неколико приватних војних часописа. Уредник једног таквог часописа *Српска војска* био је пуковник Живојин Мишић у којем је 1907. године објавио дело *Стратегија – вештина ратовања*, према предавањима на Вишој школи Војне академије од 1898–1904. године.

Под утицајем пруске и немачке војне мисли, у српској теорији ратне вештине, као и у европској, преовладавало је мишљење о повезаности државе, односно политике и рата. На развој српске војне мисли утицали су многи чиниоци: искуства из ратова вођених 1876–1878. и 1885. године, посредан и непосредан утицај европске војне теорије (пре свега немачке и француске, а затим и руске и аустроугарске), геостратегијски положај Србије, величина њене територије, бројност становништва, политички циљеви и материјалне могућности. Српски војни теоретичари тог времена под стратегијом су подразумевали објашњење свих појава ратне вештине и рата као најизразитијег облика. Дела српских војних теоретичара била су заснована на мислима и идејама великих европских ауторитета.

Средином XIX века српски војни мислиоци дали су теоријски допринос развоју начела и принципа ратне вештине. Они истичу да ратна вештина има извесна правила, принципе, односно начела карактеристична за сваки народ. Матија Бан је идентификовао следећа начела ратне вештине: (1) не раздвајати него држати груписане своје снаге, (2) не остављати „откривено“ ниједно крило војске и (3) хитро прелазити са једног важног места на друго и том хитрошћу збуњивати непријатеља.

Први српски војни мислилац који је покушао да дефинише стратегију је био поручник (касније генерал) Димитрије Ђурић. Он је 1864. године у Предговору *Тактике* генерала Грисхајма, рекао да је стратегија наука „која учи, како рат треба да се води“, односно „наука ратовања“. Заједничко за српске војне мислиоце јесте да је стратегија вештина како да се ратна сила распореди, креће и дејствује на простору једног војишта, и њоме се служе војсковође. Тактика је вештина употребе појединих средстава и снага ратне силе ради остварења постављеног циља.

Озбиљније теоријско обликовање војне стратегије код нас почиње тек у делима генералштабног пуковника Живојина Мишића. Он у свом делу *Стратегија* озбиљније разматра ову дисциплину – од појмовног одређивања па до њеног односа са тактиком и политиком. Основни циљ стратегије, по њему, јесте да објасни основна начела која иду на то да се одржи победа над непријатељем. Стратегија је, како он истиче, „вештина управљања војском на војишту“, а тактика „вештина вођења трупа на земљишту“. Разматрајући однос стратегије и политике, он истиче да су оне у тесној међусобној вези како пре рата тако и у току и после рата, па би најбоље било да обе буду сједињене у једној личности.

Војна стратегија као елемент стратегије државе даје основне смернице за политику одбране земље, као и за изразу војне доктрине. Према Ж. Мишићу, стратегија „с највишег гледишта“ излаже "... упуте, главне принципе и начела за руковођење и управљање целокупним ратним снагама на војишту, да би се постигао ратни циљ." (Мишић, 1907)

Војвода Мишић у Стратегији изнео је своја начела ратне вештине и апострофирао посебно значајна четири начела: (1) груписање снага на најважнијој тачки и у најважнијем тренутку, (2) узајамно потпомагање у припреми и у току решавања битке, (3) одлучне победе на важним местима и најважнијем тренутку и (4) бити јак где год је могуће на месту где треба.

После Другог светског рата нагло је порастао интерес за стварање стратегијске теорије и изучавање стратегијских проблема. Поред војних, проблемима теорије стратегије баве се и многе друге науке. Војна сила постаје један од најдоминантнијих чинилаца међународних односа, издаци за војне потребе – основна ставка буџета многих држава, а укупна јачина војних ефектива повећавана је сваке године.

Усвајањем концепције и доктрине општенородног одбрамбеног рата, као трајног облика борбе за очување слободе, независности и суверенитета, југословенско друштво се определило за стратегију општенородне одбране. Она је садржавала целовиту политичку одбрамбену стратегију и стратегију оружане борбе. „Она није била ништа друго него идеолошко-доктринарна, фиктивна замисао одбране неконфликтног југословенског друштва. Та „концепција“ третирана је као дата, остварена реалност, а не као задата, чијем би остварењу тек требало тежити.“ (Вишњић, 1995).

Документ под називом Стратегија оружане борбе је била основни доктринарни документ Југословенске народне армије.

Анализирајући дела аутора у домаћој литератури запажају се ставови у вези војне стратегије који су преузети из стране литературе. Тако се у Ларусовој (Larousse) енциклопедији, под стратегијом подразумева „систем научних знања и вештина највишег нивоа о одређеној друштвеној делатности: сфери политике, вођењу рата и оружане борбе, економској политици, дипломатији и међународним односима и др.“ (Лоренсова енциклопедија, 1978). Када је у питању војна делатност стратегија је „... наука која изучава основне закономерности оружане борбе и рата. У систему војних наука заузима водеће место, усмерава и координира остале научне дисциплине, посебно оперативу и тактику.“ (Лоренсова енциклопедија, 1978). „Вештина усклађивања деловања војних, политичких, економских и моралних снага укључених у неки рат или припрему одбране неке нације или коалиције (стратегија је заједничка надлежност владе и високих војних заповедника)“. (Велика општа илустрована енциклопедија Ларус, 2011). „У теорији игара, скуп одлука у функцији претпоставки понашања заинтересовани у неком послу“. (Велика општа илустрована енциклопедија Ларус, 2011).

Мала енциклопедија Просвете дефинише стратегију као „елемент ратне вештине, који се бави теоријом и праксом, припремањем и вођењем рата и употребом оружане силе ради остваривања одређених војних, политичких или економских циљева.“ (Мала енциклопедија Просвете) Предмет стратегије према истом извору су „... закономерности оружане борбе и сви други облици испољавања војне силе. Она усмерава, у складу са општим начелима ратне и војне доктрине, два друга елемента ратне вештине – оперативу (оперативну вештину) и тактику. Према циљевима, начину и средствима њихове реализације, стратегија може бити: општа (глобална, национална), видовска, (копнене војске, ратне морнарице, ратног ваздухопловства), нуклеарна, посредна, непосредна и друго.“ (Мала енциклопедија Просвете, 1978)

Опћа Енциклопедија ЈЛЗ наводи „Војна стратегија јест научна дисциплина војних наука (одн. ратне вештине) и дио опће стратегије“. (Опћа енциклопедија, Југословенски лексикографски завод, 1982)

У Војној енциклопедији стратегија се дефинише као „систем научних знања и вештина (теорија и пракса) о припремању и вођењу рата и употреби силе ради остваривања одређених војних, политичких или економских циљева.“ (Војна енциклопедија 1975) Такође у Војној енциклопедији предмет стратегије као науке дефинише се као „основне закономерности рата, посебно његовог суштинског елемента – оружане борбе, али и други облици испољавања војне силе.“ (Војна енциклопедија, 1975)

Р. Томановић војну стратегију дефинише „војна стратегија је научна дисциплина о припремању и вођењу оружане борбе у целини и о употреби и вођењу оружаних снага; снага безбедности, уз сталну помоћ и подршку целокупног становништва ради победе над агресором. Њен предмет је оружана борба; део је стратегије одбране СРЈ, а своје циљеве остварује применом оружане силе и средстава националне моћи. Војна стратегија своје циљеве остварује преко оперативе и тактике“. (Томановић, 2000)

Према М. Ковачу „Стратегија се бави изразом приципијелних начела и упутствима за припрему земље и њених оружаних снага за рат, у зависности од њеног карактера и циља. Она припрема методе и облике оружане борбе према карактеру рата и стратегијских дејстава, како свих видова оружаних снага заједно (или видова) тако и методе и облике партизанске борбе у рату у њиховом стратегијском значењу“. (Ковач, 2003)

М. Сакан који се пре једну деценију бавио истраживањем дефиниције појма „стратегија“ и утврдио следеће области у којима се тај појам појављује: стратегија, стратегија становништва, стратегија друштва, војна стратегија, стратегијски савези, стратегија „хладног рата“, нуклеарна стратегија, стратегија еластичног одговора, стратегија довољности снага, стратегија међудржавних односа, економска стратегија, привредна стратегија, трговачка стратегија, стратегија финансија и вредности, стратегија саобраћаја, стратегија менаџмента, стратегија маркетинга, диференцирана стратегија, стратегијска дискусија, безбедносна стратегија, стратегијска добра, стратегија избегавања пореза, стратегијске доктрине, офанзивно-дефанзивна стратегија, социјална стратегија, геостратегија, стратегија ресурса, спољнополитичка стратегија, научна стратегија, информациона стратегија, комуникацијска стратегија, образовна стратегија, стратегија права и спровођења права, еколошка стратегија, стратегија управе, стратегија преживљавања итд. (Сакан, 2002) Такође, М. Сакан је утврдио да на основу компаративне анализе дефиниција о стратегији произилази да се могу издвојити следећи *основни термини*: скуп варијаната; план; идеја; систем мишљења; употреба целокупне државне моћи; материјал; хтење; акција; усмеравање снага; вештина; теорија; теорија и пракса; метод; доктрина; део политике; грана ратне вештине; систем научних знања; наука. (Сакан, 2002).

Војна стратегија, као и остале нове науке (у настајању) „пати“ од следећих недостатака: већина њених појмова нормативно је номиналног порекла, појмови који стоје један поред других веома често су без видљиве међусобне везе; организација чињеничног материјала је вештачка, традиционална, формална (у смислу: страно животу); историја војне стратегије непроучена је, покушава се изједначити са војном историјом, што је неопростива грешка; филозофски темељи војне стратегије нису ни могли бити дотакнути у доктринарном приступу стратегије, итд. (Вишњић, 2005)

Војна стратегија у непосредној је интеракцији са другим посебним стратегијама државе, а нарочито политичком и економском стратегијом. Та међузависност проистиче из условљености и међузависности циљева који се операционализују из приоритетних (виталних) националних (државних) интереса. Такво становиште може се довести у везу са одређењем стратегије државе на Западу, иако се уместо тог термина често користи термин „стратегија“ или „национална стратегија“, према којем је она (стратегија државе) "... вештина и наука употребе политичких, економских, психолошких и војних снага у миру и рату да би се обезбедила максимална подршка политици у циљу повећања вероватноће и добробити резултата победе и умањења шанси за пораз". (Dictionary of United States army terms, 1969)

Појам „војна стратегија“ има различито значење: (1) војна наука или научна дисциплина ратне вештине (полемистике), (2) један од елемената стратегије државе, (3) највиши ниво практичне војне делатности и сл. Сва три наведена аспекта војне стратегије могу се препознати у одређењу тог појма у неколико извора из совјетске (руске) литературе. Тако, на пример, у Совјетској војној енциклопедији стоји да је војна стратегија "... саставни део и највиша област ратне вештине која обухвата теорију и праксу припреме државе и оружаних снага за рат, планирање и вођење рата и стратегијских операција". У истом делу, каже се да "... теорија војне стратегије као систем научних знања, изучава законе и стратегијски карактер рата, као и начине њиховог вођења: разрађује теоријске основе планирања, припреме и вођења

рата и стратегијских операција“. Када је реч о војној стратегији као области практичне делатности, истиче се „... бави одређивањем задатака и величине оружаних снага и средстава за конкретне услове рата, разрадом и реализацијом мера припреме оружаних снага, припреме ратишта, економике и становништва за рат, планирања рата и стратегијских операција, организацијом снага у току операција стратегијских размера, као и проучавањем могућности вероватног противника за вођење рата и стратегијских операција“. (Совјетска војна енциклопедија, 1979)

Закључак

У теорији ратне вештине присутни су различити приступи дефинисању основних категоријалних појмова, као и у начину избора термина и синтагми за њихово означавање. Та појава је посебно карактеристична за новије теоријске изворе, где се у великој мери уводе нови појмови до којих се није дошло коректним методолошким поступком.

Војна стратегија, у апликативном погледу, је вештина припреме и употребе војних средстава, у миру и рату, у оквиру интегралне одбране државе од свих облика оружаног угрожавања националних интереса и циљева. Одбрана националних интереса војним средствима или војном силом је циљ војне стратегије држава које штите своје вредности и не угрожавају туђа. Смисао и идеал савремене војне стратегије јесте да развија и поседује оптималну војну моћ, да доприноси заштити националних интереса без непосредне примене или испољавања војне силе.

Војној стратегији је подређена операција (оператика). То је спровођење војно-стратегијског циља утврђивањем поступка борбе, планирањем груписања снага и узимањем одговарајућег диспозитива оружаних снага као и руковођење у употреби. Операцији (оператици) је, опет, подређена тактика, коришћење војних снага и средстава зарад борбе. (Erich).

У југословенској научној литератури поред низа дефиниција познатих војних теоретичара издваја се дефиниција појма „војна стратегија“ др Радована Томановића. „Војна стратегија је научна дисциплина о припремању и вођењу оружане борбе у целини и о употреби и вођењу оружаних снага; снага безбедности, уз сталну помоћ и подршку целокупног становништва ради победе над агресором. њен предмет је оружана борба; део је стратегије одбране СРЈ, а своје циљеве остварује применом оружане силе и средстава националне моћи. Војна стратегија своје циљеве остварује преко оператике и тактике.“ (Томановић 2000)

Дефиниција има експлиците дате основне ознаке дефиниције, језгровита је и садржајна и могла би се сврстати у групу експликативних дефиниција. Са семантичког становишта као и код других дефиниција видљиве су понеке нелогичности значења синтагме „вођења оружане борбе“ са значењем самог појма „оружана борба“.

Радован Вукадиновић, у делу „Нуклеарне стратегије суперсила“ (Вукадиновић), увод посвећује теоријском проблему појма стратегије и стратегијском мишљењу. Аутор најпре доводи у питање оправданост постојања само војне стратегије и зато уводи термин „полистратегија“. Вукадиновић доводи у везу термин „стратегија“ и „национални интерес“, али и то је довољно да потврди претпоставку о „интересу“

као сегменту предмета стратегије. Полистратег за Вукадиновића је државник, или, боље рећи стратег, односно онај који ни од кога не прима задатке. То је ипак исувише поједностављено гледање јер у савременим демократским системима и државници и стратегији добијају тако кључне задатке од законодавне власти, јер се ни у једној личности нити дужности не треба да концентрише целокупна власт. Ако је у пракси такав случај онда говоримо о недемократским ауторитарним режимима. Такође, аутор увиђа да су и „релације“ предмет стратегије и инсистира на стратегији као мишљењу које захвата тоталитет односа држава. Занимљива је и његова мисао о томе да стратегија не формулише националне вредности, али их уважава. По Вукадиновићу стратегија је мишљење окренуто будућности.

Појам „војна стратегија“ је елемент мишљења, општег инваријантног искуства о суштини и структури објекта војна стратегија „у већој или мањој мери одређен карактером предмета на који се односи.“ (Марковић 2003) Појам „војна стратегија“ је општи и друштвено прихваћен и развија се у складу са дијалектичким принципима, војном науком и праксом.

Не разматрајући шире ваљаност дефиниција војне стратегије, а уважавајући практичну и едукативну потребу познавања тог односа и међузависности, неопходно је, што прецизније, описати релацију између појмова стратегија државе и војна стратегија у програмском и функционалном смислу.

Стратегијска мисао данас у многим државама је често недопустиво редукована, наине тежи се, и поред све очигледнијих чињеница које су против таквих схватања, њеном свођењу на војну стратегију. „Вођење војске“ је синоним за усмеравање једне од бројних, конкретних друштвених сила изведених из укупне моћи државе, с којом она улази у интердржавне и интрадржавне виртуелне или реалне односе.

Нова енциклопедија дефинише „војну стратегију“ као науку која изучава основне закономерности оружане борбе и рата. У систему војних наука заузима водеће место, усмерава и координира остале научне дисциплине, посебно оперативу и тактику. (Нова енциклопедија 1977)

Анализирајући дела аутора у домаћој литератури, запажају се ставови у вези војне стратегије, да је то наука која изучава основне закономерности оружане борбе и рата, усмерава и координира остале научне дисциплине, посебно оперативу и тактику, вештина усклађивања деловања војних, политичких, економских и моралних снага, елемент ратне вештине, који се бави теоријом и праксом, припремањем и вођењем рата и употребом оружане силе, систем научних знања и вештина (теорија и пракса) о припремању и вођењу рата и употреби силе.

Војна стратегија је научна дисциплина о припремању и вођењу оружане борбе у целини и о употреби и вођењу оружаних снага; снага безбедности, уз сталну помоћ и подршку целокупног становништва ради победе над агресором. Њен предмет је оружана борба, а своје циљеве остварује применом оружане силе и средстава националне моћи.

Данас појма стратегија знатно је еволуирао (од првобитног значења, које је преваходно имало војни предзнак), тако да данас тај термин има и друго значење. Тако се може говорити о постојању, поред војне стратегије и: државна, национална, политичка, привредна, културна, демографска стратегија и сл. У коначном смислу, савремено схватање „војне стратегије“ може се дефинисати као поступак и процес који води успешном изналажењу решењ употребе војске у целини.

Закључак

У језичко-коренском свођењу, војна стратегија има облик „војна“ – рат и „стратегија“ – војска водим тј., „војна стратегија“ – војна војска водим или рат војска водим. Битан термин за цео комплекс јесте термин „војска“. Њиме се одвајају сви битни садржаји појма „војна стратегија“ од осталих термина који припадају речи „војна“ и категоријалној речи „стратегија“.

Констатовано је да је реч „стратегија“ од првобитног значења еволуирала, а данас представља систем знања, правила, принципа и закона, подразумевајући ту и оружану силу, са циљем да се стратегијски интереси одрже и заштите.

Закључено је да код дефинисања појма „војна стратегија“ и на Западу и код руских теоретичара (совјетских) тако и у домаћој литератури, појам војна стратегија се није битније мењао у послератном периоду.

Код руских теоретичара (совјетских) може се закључити, у опште теоријском делу, истражује се – закони и принципи стратегије; теоријске основе разраде ратног плана; видови оружаних снага као стратегијске категорије, њихова својства примене у оружаног борби; начини и облици оружане борбе у стратегијском обиму; опште основе материјалног и техничког обезбеђења оружаних снага и опште основе управљања трупима у стратегијским размерама. У примењеном делу стратегија се бави разрадом конкретних питања непосредне припреме и извођења ратних дејстава у стратегијском обиму, њиховог материјалног и техничког обезбеђења и конкретним питањима управљања стратегијским групацијама војске и оружаних снага у целини.

Даља анализа појма стратегија после Другог светског рата, оно што задржава пажњу, јесу ставови о војној доктрини и односу према војној стратегији. У овом периоду, посебан осврт даје се војној стратегији где аутори закључују да војна стратегија обухвата – питања теорије и праксе изградње оружаних снага; њихове припреме за рат; планирање и извођење борбених дејстава; употребу оружаних снага у рату и руковођење и командовање.

Анализирајући дела совјетских аутора, закључено је да војна стратегија проучава: Закономерности оружане борбе у оквиру стратегије; услови и карактер будућег рата; теоријске основе припреме земље и оружаних снага за рат и принципе рата; видове оружаних снага и основе њихове стратегијске употребе; начелне одредбе цивилне одбране; начела вођења оружане борбе; основе материјалног и техничког обезбеђења оружане борбе; основе руковођења оружаним снагама и ратом у целини; стратегијске ставове потенцијалног непријатеља.

На основу анализе теоретичара о стратегији на Западу може се закључити да је појам стратегија еволуирао после Другог светског рата, првенствено у нормама практичне делатности, теоријског одређења и садржаја стратегије, али да није било битних промена у односу на поставке стратегије које су дали Харт, Бофр, Фош, Фулер и други. Констатовано је да војна или чиста стратегија је вештина војсковођа, вештина расподеле војних ресурса, вештина употребе оружаних снага, вештина дијалектике воља двеју супротстављених страна, наука о ратовању.

Кад су у питању ставови српске војне мисли, озбиљније теоријско обликовање војне стратегије код нас почиње тек у делима генералштабног пуковника Живојина Мишића. У анализи ставова Ж. Мишића, може се констатовати да је војна стратегија „вештина управљања војском на војишту“, а тактика „вештина вођења трупа на земљишту“.

У домаћој литератури јасно се издвајају ставови у вези војне стратегије, где се закључује да је то наука која изучава основне закономерности оружане борбе и рата, усмерава и координира остале научне дисциплине, посебно оператику и тактику. То је истовремено вештина усклађивања деловања војних, политичких, економских и моралних снага, елемент ратне вештине, који се бави теоријом и праксом, припремањем и вођењем рата и употребом оружане силе, систем научних знања и вештина (теорија и пракса) о припремању и вођењу рата и употреби силе. Војна стратегија је научна дисциплина о припремању и вођењу оружане борбе у целини и о употреби и вођењу оружаных снага; снага безбедности. Такође, војна стратегија је научна дисциплина о припремању и вођењу оружане борбе у целини и о употреби и вођењу оружаных снага; снага безбедности, уз сталну помоћ и подршку целокупног становништва ради победе над агресором. Њен предмет је оружана борба, а своје циљеве остварује применом оружане силе и средстава националне моћи. Војна стратегија своје циљеве остварује преко оператике и тактике.

Данас појма стратегија знатно је еволуирао (од првобитног значења, које је преваходно имало војни предзнак), тако да данас тај термин има и друго значење. Тако се може говорити о постојању, поред војне стратегије и других врста као што су: државна стратегија, национална стратегија, политичка стратегија, привредна стратегија, културна стратегија, демографска стратегија и сл.

Литература

[1] Annual Report to Congress, Military Power of the People's Republic of China, 2007, Office of the Secretary of Defense.

[2] David, A. Garstka, J. and Frederick, S.: Network Centric warfare: Developing and Leveraging Information Superiority, Washington DC: Command and Control Research Program, 1999.

[3] Dictionary of United States Army terms, Headquarters, Department of the Army, 1969.

[4] Eder, Erich: Definition und Gebrauch des Begriffes "Strategie", Österreichische Militärische Zeitschrift, 2/98.

[5] Edmondson S. J.: Networking not "the Network": the Key to Network Enabled Capability, Defence Academy Yearbook 2007, Defence Academy of the United Kingdom.

[6] Whitehall, M. D. , British Defence Doctrine, London, 1996.

[7] Арон, П.: Evolution of Modern Strategic Thought, „Problems of Modern Strategy“, part One, No. 54, Adelphi Papers, 1969.

[8] Бофр, А.: Увод у стратегију, ВИЗ, Београд, 1968.

[9] Велика општа илустрована енциклопедија Лароуссе, допуњено српско издање, Моно и Мањана, Београд, 2011.

[10] Велики лексикон страних речи и израза друго издање, Алнари д.о.о, Београд, 2007.

[11] Вишњић, Д.: Стратегија државе као судбина нације, 2005.

[12] Вишњић, Д.: Како мислити доктрину, Војно дело 1/95.

[13] Војна енциклопедија, друго издање, Београд, 1975.

[14] Војна енциклопедија, том IX, Редакција Војне енциклопедије, Београд, 1975.

[15] Вујаковић, М.: Лексикон страних речи и израза, Просвета, Београд, 1988.

[16] Вукадиновић, Д. Вејновић, Г.: Центар високих војних школа ЈНА „Маршал Тито“ 1942-1982, монографија, ВИЗ, Војна штампарија, Сплит, 1983.

- [17] Група аутора, Методологија ратне вештине, ЦВВШ Војске Југославије, Генералштабна школа, 1996.
- [18] Ерл, Е.: Творци модерне стратегије, „Војно дело“, Београд, 1952.
- [19] Информативни билтен – превод, ЦВНДИ, Београд, 1985.
- [20] Кирјен и други: Историја ратне вештине, Военијиздат, Москва, 1986.
- [21] Кљајић, Б.: Велики рјечник страних ријечи, Зора, Загреб, 1974.
- [22] Ковач, М, Форца, Б.; Историја ратне вештине, Период 1920-200. Књига 2, ВИЗ, Београд, 2000.
- [23] Ковач, М.; Стратегијска и доктринарна документа националне безбедности, Свет књиге, Београд, 2003.
- [24] Куколеча, С.: Организационо-пословни лексикон, Рад, Београд, 1986.
- [25] Лоренсова енциклопедија (превод) 2, Л-Ш, Вук Караџић, Београд, 1978.
- [26] Мала енциклопедија Просвете, треће издање, Просвета, Београд, 1978.
- [27] Марковић М., Логика за III разред гимназије и III разред Правно-биротехничке школе, Девето издање, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, штампа Штампарија Загорац, 2003.
- [28] Мирковић, Т.: „Војска и спољна политика САД“, ВД 4-5/96.
- [29] Мишић, Ж. , Стратегија, Нова штампарија "Давидовић", Београд, 1907.
- [30] Нова енциклопедија, Вук Караџић - Лароуссе, Београд, 1977.
- [31] Опћа енциклопедија, Југословенски лексикографски завод, Загреб, 1982.
- [32] Политичка енциклопедија, 1978.
- [33] Речник српског језика, Матица српска, Нови Сад, 2007.
- [34] Речник српскохрватског књижевног језика, књига шеста, Матица српска, Нови Сад, 1976.
- [35] Сакан, М.: Дефинисање стратегије, Војно дело, бр 2-3, МЦ „Одбрана“, Београд, 2002.
- [36] Совјетска војна енциклопедија, том 7, Москва, 1979.
- [37] Соколовски, В., Д., Војна стратегија, друго допуњено издање, ВИЗ, Београд, 1965.
- [38] Томановић, Р.; Научна утемељеност стратегије и елемената стратегије одбране СРЈ, докторска дисертација, Београд, 2000.
- [39] Харт, Л. , Стратегија посредног прилажења, Војно дело, Београд, 1952.
- [40] Харт, Л.: Strategy, Лондон, 1967.